

BON is boos

Rob Martens

De Leraar

Vereniging BON staat voor Beter

Onderwijs Nederland. En BON is boos.

Hoe komt dat en klopt het wat er allemaal

geschreven wordt? Een verhaal over BON

gaat onvermijdelijk ook over onderwijs-

journalistiek. En waar bleven de

tegengeluiden?

BON is een vereniging die vooral eerherstel van de traditionele docent eist. Op hun website staan hun uitgangspunten. Klassikaal onderwijs is de norm, kennis is belangrijk, de docent moet weer centraal staan en *last but not least*, wil men een hoger salaris voor die docent. Want de BON docent is voornamelijk boos, zo is te zien op hun website. De voorzitter van BON is de neo-conservatieve filosoof Ad Verbrugge. Publicisten als deze Verbrugge en *Volkscrant*-redacteur Sommer krijgen, bijvoorbeeld in die *Volkscrant*, alle ruimte om in forse bewoordingen hun onheilsboodschap uit te venten. Kort samengevat: managers, beleidsmakers en onderwijskundigen hebben het nieuwe leren uitgevonden om het Nederlands onderwijs naar de filistijnen te helpen, de leraar weg te bezuinigen en als dat niet lukt op zijn minst van al zijn beroepsplezier te beroven. Leerlingen zijn de dupe en hebben door een gebrek aan docenten geen feitenkennis meer en kunnen rekenen noch spellen.

Maar klopt het?

Als iemand boos is klopt het altijd. Docenten voelen zich geschokt en dat kun je niet negeren. En er is zeker mismanagement en 'beroepszeer' in het onderwijs. Maar klopt het dat die schoffering aan het nieuwe leren ligt? Wie een klein beetje spit ziet al snel dat dat een heel wankel kaartenhuis is. Cruciaal in de hele rede-nering is dat het onderwijs 'vernieuwd' is, dat die vernieuwing slecht is en dat daarom het kennisniveau van

leerlingen achteruit loopt. In een tamelijk genante open brief aan de minister van OCW, prominent gepubliceerd in de *Volkscrant* op 22 december, suggereren BON voor-gangers Bergen en Verbrugge dan ook dat de Onder-wijsraad en het Innovatieplatform zouden hebben ont-dekt dat leerlingen niets meer weten en dat daarom het competentiegericht onderwijs zo snel mogelijk moet worden afgeschaft. Termen als 'ravage', 'kapitaalvernietiging' en 'volstrekt onverantwoord' werden wederom niet geschuwd.

Wie echter de moeite neemt om de stukken waar in de brief naar verwezen werd erbij te pakken, ontdekt een vrijwel omgekeerde weergave van de feitelijke inhoud. Het Innovatieplatform pleit juist voor meer vrijheid voor scholen en voor meer aandacht voor vaardigheden als nieuwsgierigheid en creativiteit naast feitenkennis (p. 33). De Onderwijsraad, die echt haar best deed om de vermeende achteruitgang van kennis hard te maken, concludeert op pagina 34 dat er geen sprake is van een systematische achteruitgang en dat het Nederlands onder-wijs het (ook in internationale vergelijkingen) goed doet. Wie beweert dat de Nederlandse bevolking rond pakweg 1980 wel goed kon spellen, die jukt. Terecht verbaasde Ron Ritzen zich op 6 januari in een open brief aan de *Volkscrant* over het BON schrijfsel en vat hij het rapport van de Onderwijsraad nog even bondig samen: '...sterker nog, over het algemeen blijkt dat het Neder-landse onderwijs van behoorlijke kwaliteit is'. Het leek wel alsof Ritzen als enige nog de moeite had genomen het rapport eens door te lezen. Dat is des te pijnlijker omdat met dit rapport de hele BON argumentatie onderuit geschoffeld wordt.

De complottheorie

Opmerkelijk aan de strategie van Beter Onderwijs Ne-derland is hoe dit gebrek aan feiten van wat zij poneren met veel retoriek overschreeuwd wordt. Waar de feiten mager zijn, is de *manier* waarop er geschreven wordt dat dus niet. Enkele voorbeelden. Leo Prick veegt in zijn boek *drammen, dreigen, draaien* alle hervormingen van de laatste dertig jaar in het onderwijs op één grote hoop. Bart de Koning pent daarvoor op 9 februari in weekblad *HP/ de Tijd* nijdig neer: '...de grote vraag die overblijft

Foto: Martine Sprangers

na het lezen van dit boek is niet hoe het mogelijk is dat de PvdA zoveel domme plannen had, de vraag is waarom de rest van Nederland daarmee akkoord is gegaan' (p. 12). Hans Wansink schuwt het grote woord evenmin en zegt in de *Volkscrant* van 6 februari onder de kop 'leren doet pijn' dat het leren leren is 'ontaard in verstopperlijke spelen'. 'Maar vluchten kan niet meer leerlingen en studenten hebben een onderzoek naar het falen van het beleid afgedwongen. (...) Leren leren betekent in de praktijk dat grote groepen leerlingen en studenten te lang aan hun lot worden overgelaten.' De *Volkscrant* spelde erop los in een apocalyptisch redactioneel commentaar op 30 januari: 'Zelfs de grootste optimist kan moeilijk ontkennen dat het onderwijs tekortschiet als tweederde van de pabo-eerstejaars die straks nieuwe generaties moeten leren lezen en schrijven, zelf niet kunnen spellen' (sic).

Het is een eenvoudige retorische truc: gooi alle hervormingen, problemen, persoonlijke frustraties, bezuinigingen en mismanagement in het onderwijs op een grote hoop, koppel het allemaal aan elkaar met een wilde *conspiracy theory* en het is genoeg om Nederlandse scholieren en hun ouders de stuipen op het lijf te jagen. In één jaar tijd is het percentage ouders dat van mening is dat leerlingen te weinig kennis opdoen bijna verdubbeld. En dat terwijl het verhaal niet klopt. Er is geen systematische achteruitgang van kennisniveau, er is geen samenzwering van onderwijskundigen en het nieuwe leren en de Mammoetwet hebben weinig met elkaar te maken. Het verzamelen van onderzoeksevidentie over onderwijsmethodes is lastig en onvermijdelijk fragmentarisch, maar daar waar die internationale onderzoeksevidentie er is, pleit ze juist voornamelijk

in het voordeel van het nieuwe leren. Wanneer filosoof Verbrugge in *NRC Next* op 15 februari desgevraagd geconfronteerd wordt met het gebrek aan feitelijke ondersteuning voor zijn woeste stukken geeft hij toe: 'Dat was de enige manier om de kwestie bespreekbaar te maken. Anders kwam de boodschap niet over. Maar de praktijk lag in bepaalde gevallen genuanceerder.' Tja. Waar Verbrugge c.s. niet schuwen afschuwelijke termen op ondervernieuwers los te laten, formuleren zij opmerkelijk voorzichtig over zichzelf.

Tegengeluiden?

Hoe kan het eigenlijk dat de wilde verhalen waarvan de makers zelf inmiddels toegeven dat ze overdreven waren, zo gretig werden overgenomen? Op de eerste plaats waarschijnlijk gewoon omdat het makkelijk is. Zonder een vernieuwende school te bezoeken, het tijdrovende hoor en wederhoor toe te passen of taaie onderzoeksverslagen te lezen, zijn er snel publicitair scorende koppen mee te fabriceren. Het is deels dus gewoon goedkope journalistiek, in een tijd van steeds grotere concurrentie onder kranten.

Maar er is meer. De overgrote meerderheid van de tegenstanders van het nieuwe leren behoort tot de 'oude garde'. De babyboomers zo u wilt. Een generatie die het grote woord nooit geschuwd heeft, en die volgens sommige 'generatie Einstein'-jongeren vooral goed was in het verdedigen van haar eigen belangen. Voor een deel hebben we dus te maken met een generatieconflict. En die zijn, net als het gebrek aan veranderingsbereidheid bij de (oudere) docent, van alle tijden is, zo blijkt als we er oude nummers van *Vernieuwing* op naslaan: 'Er is over ons onderwijs – speciaal over het middelbaar onderwijs- de laatste tientallen jaren veel geklaagd. (...)

BON overschreeuwt met retoriek de feiten

En vraagt men zich af waarover men ontevreden is, dan heerst ook hierover geen eenstemmigheid. Ziet men het grootste euvel inde ongunstige arbeidsvoorwaarden, bijvoorbeeld een te zware dagtaak voor de grote klassen, of wanhoopt men aan de juistheid van de pedagogische en didactische doelstellingen van ons onderwijs? Dit schreef P.J. Bouman in *Vernieuwing* op 15 december 1939, maar het ook gisteren in de *Volkscrant* gekund. Pseudoniem T. Genzin schrijft in *Vernieuwing* over het gebrek aan veranderingsbereidheid onder de docent en de boze reacties bij veranderingen: 'Het onderwijs is ingedut omdat de onderwijzer ingedut is'. Voorbereid op de boze reacties zegt hij: 'het is nu eenmaal mijn mening' en 'ik hoor de storm loeien, zelfs op de veilige afstand, waarop ik mij thans als soldaat bevind'. (p. 69). T. Genzin schreef dit in februari 1940.

Er is waarschijnlijk nauwelijks een beroep te bedenken in onze maatschappij waar zo weinig veranderd is als dat van docent. Het aantal reorganisaties dat een gemiddelde bankmedewerker in 10 jaar achter de kiezen heeft gehad is een veelvoud van wat er in onderwijs in de afgelopen 100 jaar veranderd is. Er is dus blijkbaar gewoon een grote groep lezers die graag bevestigd wil worden in zijn wereldbeeld. Fijn dus als je ochtendkrantje aan dat *vroegûh-was-alles-beter* sentiment meedoet.

Maar dan blijft de vraag waarom er zo weinig tegengeluiden zijn. Zo moeilijk te weerleggen zijn die indianenverhalen nou toch ook weer niet. Zijn de voorstanders van onderwijsinnovatie soms teruggedeesd door het verbale geweld? Heb je niet echt trek meer om te reageren op *HP/de tijd* waarin zeebonk Kuitenbrouwer op 9 februari schrijft: 'Als ik Verbrugge was, zou ik zo'n onderdeel zeker laten opnemen in het parlementaire onderzoek: een demonstratie van hoe dat nieuwe leren eigenlijk gaat, in de praktijk. Hoe zo'n iederwijs-juf dat doet, haar pupillen (of hoe ze ook heten) het idee opdringen dat het leuk en vormend en competentieverhogend is om in klasverband een lijkst te timmeren aangezien zij binnenkort doodgaat.' (p.74)

De proef op de som

Ongetwijfeld zijn er onderwijsonderzoekers die zich niet meer in zo'n debat willen roeren. Maar ik ken ook verschillende voorstanders die beweren dat er gewoon niet meer doorheen te komen is ondanks verwoede po-

gingen. Zou dat echt zo zijn? Ik heb in februari zelf de proef op de som genomen.

Op 9 februari stuurde ik een kort ingezonden briefje naar *HP/De Tijd*: 'Bart de Koning mag het inmiddels grijsgedraaide plaatje van Prick en Verbrugge weer pluggen: in agressieve heftige bewoordingen een indianenverhaal over onderwijs ophangen, zonder verder te kijken dan de journalistieke neus lang is. (...) Het vervelende geklaag over onderwijsvernieuwing, bezuinigen en de jongere generatie die niets meer zou weten, is een traditie die aantoonbaar al minstens een eeuw teruggaat. Er zijn tientallen scholen die enthousiast met spannende innovaties bezig zijn. Stop met zeuren en kijk daar eens rond.' Naar aanleiding hiervan ontstond er een interessante e-mail wisseling met de Koning. Maar de ingezonden brief zelf werd nooit geplaatst. Naar de *Volkscrant* stuurde ik, als hoogleraar onderwijsinnovatie, in februari twee keer een commentaar, een keer in de vorm van een ingezonden brief voor Forum. Twee weken later kreeg ik een mailtje waarin letterlijk stond: 'Geachte meneer Martens, Enige tijd geleden ontvingen wij van u een bijdrage over Uw bijdrage werd door ons gereed gemaakt voor publicatie, doch gezien het zeer grote aanbod van artikelen met een urgenter karakter bleek plaatsing niet mogelijk.' Het was blijkbaar teveel moeite om in dit standaardmailtje even op te zoeken waar de brief ook al weer over ging. En ook mijn e-mail correspondentie met *Volkscrant* publicist Hans Wansink over zijn bijdrage 'leren doet pijn' bleef voor de lezers onzichtbaar.

Zure melk

Natuurlijk hebben alle kranten een politieke kleur en een lezerspubliek dat aangesproken moet worden. Maar de berichtgeving over onderwijsvernieuwing was het afgelopen jaar wel heel erg zuur. Hopelijk draait het, net als het klimaatveranderde weer, ook weer een keertje bij.

Want we staan aan de vooravond van een enorme en onvermijdelijke verandering in het onderwijs. ICT zal een dramatische invloed krijgen op hoe onderwijs eruit ziet. Dat is geen PvdA list of onderwijskundigensamen-zwering, maar een realiteit in de hele westerse wereld. Het Nederlandse onderwijs heeft die verandering lang buiten de deur gehouden. Maar wat we nu in kranten lezen is over vijftig jaar net zo vermakelijk als boeren die bij de komst van de eerste stoomtreinverbindingen klaagden dat met 25 kilometer per uur voorbij razende stoomtreinen de melk van hun koeien zuur maakte en de kippen van de leg bracht. Kortom, met uitzoeken in plaats van vervloeken en informeren in plaats van polariseren, zou de onderwijsjournalistiek zijn naam en het onderwijs weer eer aan doen.